

EĞİTİMDE MÂNEVÎ DEĞERLERİN İHMAL EDİLMESİ

Çok değerli gençler!

Allah'ın selâmı üzerinize olsun.

27 yıl üniversitede bulunmuş emekli bir profesörüm. Millî eğitim müesseselerimizin iki yönü var:

Bir, bilgi vermek; kazandırmak.

Bilginin uygulamalı tarafı var, bu da beceri. Bilhassa sanatla ilgili okullarda, uygulamalarla ilgili beceriler gelişsin diye yapılan çalışmalar... Bunların hepsini bilgi kazanımı olarak kabul ediyorum.

Bir bilgi öğrenmek var bir de insanın insan-ı kâmil olma gayesine doğru yetiştirilmesi, eğitilmesi var. Birisi öğretim; birisi eğitim.

a. Eğitimin Asıl Manâsı

Gerçi eğitime belki benim verdiğim mânâyı bugünün milli eğitimcileri vermeyebilirler. Ama ben eğitim deyince bilginin ötesinde, insanın damarlarına işleyen, sanki bir hamurun, tatlının içine atıldığı zaman, içinin her zerresine tatlının işlemesi gibi içine işlemiş ve onun hareketlerine ışık tutan, yön

veren, kazanılmış görgüler, davranışlar, düşünceler, idealler, hedefler, ahlâklar olarak görüyorum.

Bizim millî eğitimimiz de, müesseseleri incelediğimiz zaman hepsinin öğretime yönelik olduğunu -biraz da üzülerek- müşahede ediyorum. Hep bilgi vermek... Bir sürü bilgi vermek... Yığınla bilgi vermek yolunda bir çalışma... Ve bu bilgilerin de özellikle elle tutulur, gözle görülür olan, maddeye taalluk eden, materyalist olan kısmı.

Burada da ikili bir durum var, ayırım yapılmış;

Devletin bütün gücüyle, -malî gücüyle ve eldeki imkânları seferber etme, yönlendirme, kanun koyma gücüyle- mühendislik gibi, doktorluk gibi hizmetlere insanları sevk ettiğini görüyorum.

b. Manevi Eğitime Daha Çok Önem Verilmelidir

Mânevî ilimler dediğimiz, insanın kendisinin ruhuna veya insanı teşkil eden, insanlardan müteşekkil olan toplumlara yönelik bilgilerin biraz daha geride kaldığını, barajlara milyarlar harcanırken, görgülere, bilgilere,

örflere, geleneklere, törelere, kültüre, adâba, tarihe, sevgiye, saygıya, onları kazandıracak mânevî ilimlere daha az önem verildiğini görüyorum.

Tespitim bu...

Çünkü kendim İstanbul Edebiyat Fakültesi'nden mezunum. Edebiyat Fakültesi'nde gördüm. Ankara İlahiyat Fakültesinde 27 yıl hizmetim oldu; orada gördüm.

Yanlış bir eğilim!

Devletin yöneticilerine bakıyorum; umumiyetle, büyük ölçüde mühendis. Parti liderlerine bakıyorum; göz önünden geçiriyorum. Hatta şimdi reîs-i cumhur... Hatta hukukçu bile değiller. Siyasal bilgiler mezunu veya hukukçu bile değiller. Büyük ölçüde mühendis...

Bu tabii, Osmanlı devresinde başlayan bir tercihle günümüze kadar gelmiş. Osmanlı meseleye pratik açıdan bakmış. Yaptığı savaşlarda cihatlarda eskiden iman gücüyle başarı kazanırken, karşı taraf teknik gücüyle, bilek güreştirmeye lüzum kalmadan -uzaktan mücadele ederek yenmeyi başarınca- tekniğe, top dökümüne, ordunun ıslahına yönelmiş;

varlığını korumak için pratik çareler peşinde koşmuş.

c. Maddeci Millet Haline Gelmemiz

Onun için bir milleti millet yapan, bir insanı çalışkan, verimli, olgun, iyi [ve] faydalı bir insan yapan mânevî değerler ihmal edilmiş. 17. asırdan beri -üç asır, dört asır- yanlış bir tutum böyle devam etmiş. Cumhuriyette de devam etmiş.

Halbuki faaliyetleri de müesseseleri de insan sevk ediyor. İnsan, vazgeçilmez bir varlık. Vazgeçilmez bir unsur.

Computer'leri kullanıyorsunuz, cihazları, en yeni mekanizmaları kullanıyorsunuz. Kullanan, programlayan, yönlendiren yine insan. O halde insanın terbiyesine, bilgi kazanmasına verilen önem kadar hiç olmazsa denge olsun diye o kadar bir önem vermek lazım. O yapılmamış...

Ve gittikçe maddeci olmuşuz. Maddeci bir millet hâline gelmişiz. Her şeyimiz parayla ölçülme durumuna gelmiş. Rağbet ona olmuş. Ve mânevî değerlerimiz ihmal edilmiş.

d. Batı Tarzına Benzememek

Bir kabristan bir beldenin önemli bir mânevî değeridir. Yıkılmış, yola açılmış. Tarihi eserler ihmal edilmiş. Kütüphaneler, kütüphanelerin içindeki eserler yeni nesillere kapatılmış. Okumaları, anlamaları, ecdadından haberdar olmaları imkânı kalmamış. Başkalarının töresine uyum sağlaması, entegrasyonu ile kendi töresi kötülenmiş

“Git bir Alman gibi ol, git bir Fransız gibi ol, git bir İngiliz gibi...”

Ne münasebet?! O gelsin benim gibi olsun! Ben niye onun ayağına gideyim? Niye ben onun gibi giyineyim, niye ben onun gibi davranayım, niye ben onun gibi el sıkayım, niye ben onun gibi yemek yiyeyim, niye ben onun gibi günümü geçireyim?!..

Böyle herkesi imrendiren kıskandıran bir tarihim var, bir mâzim var. Şerefli, asil, sevimli, tatlı, güzel, onur verici... Niye ben onlara uyayım?

Üstelik onlar benim bir zamanlar dedelerimin düşmanlarıydı. Ben o zaman, dedelerimin mücadele ettiği insanların karşısında yenilmiş olurum.

Niye?

Benliğini, şahsiyetini koruması lazım. Sa-pasağlam olması lazım. Bir Japon'un ev kıya-fetine, ev dekorasyonuna dikkat ettiği, kendi mânevî değerlerini korumaya devam ettiği gibi, bizim de devlet desteğiyle devam etme-miz lazım gelir. Ama o kadar ters uygulamaları gördük ki...

Ben Vefa Lisesi'ndeyken bir gün tertip edilmişti. Öğrenciler velilerini çağırmışlardı. Galiba bir mezuniyet günüydü. Müsamereleler, sazlar, sözler, şiirler... Derken son sınıftan bir öğrenci:

“Şimdi size klasik musikimizden bir parça çalacağım.” Mandolin filan çalanlara müsaade edildi de çıktılar.

Yeni liselerde, ortaokullarda öğretilen musikiye, Batı musikisi makamlarına, notala-rına, göre kullanılan şeyler, hepsi serbest de... Udla, kendi öz, klasik musikimiz, şark musikisi dediğimiz... “Şimdi bir arkadaşımız size bir taksim yapacak ve şu makamda şöyle bir eser çalacak.” deyince, bizim musiki hoca-sının -saçları dökülmüştü- hindi gibi kıpkırmızı olduğunu gördüm. Hindi gibi kıpkırmızı oldu.

Pür-hiddet, sanki ateşlenmiş bir füze gibi yerinden kalktı, mikrofonun başına geldi... Netice itibariyle hepsi nefse hitap eden eğlence ama ona dahi razı olmadı.

Bir profesör arkadaşımız anlatmıştı. Londra'da bizim sefarete, elçiliğe gitmiş. Orada işlerini yapmak için bekliyor. Masanın üstünde Türkiye'yi anlatan reklam ve propaganda kitapları var. Orada kuşe kâğıda basılmış bir kitap. Açmış bakmış; "Türkiye Cumhuriyeti, İslâm dininin ve İslâm kültür ve medeniyetinin bütün izlerini silerek batı medeniyetine dahil olma kararı almıştır." diye bir cümleyle karşılaşmış. Aynen böyle. Ağır ağır, böyle tane tane bana nakletmişti bu profesör arkadaş.

Kim aldı bu kararı? Ne hakla aldı?

Benim namıma karar vermeye kim nereden salâhiyet bulmuş da benim dinime, imanıma son çekecek, bir çizgi çekecek, son verecek ve benim istemediğim insanlar gibi olmamı sağlayacak?

Nerede kaldı demokrasi?! Nerede kaldı hürriyet?! Nerede kaldı milletlerin kendi iradeleri, arzuları?!

Böyle acayip uygulamalar olmuş. Bunlar, biraz münakaşa edilmeye başlandı. Temellerin duruşmasının yapıldığı devrelere geldik. Her şey konuşulabiliyor. İlk önce çok rahatsız olanlar, oturduğu yerden böyle ateşlenmiş füze gibi fırlayanlar şimdi fırlayamıyorlar. Çünkü herkes soruyor:

“Telaşın ne? Biraz sakin ol! Her çeşit fikri bir dinle bakalım.” deme durumuna geldiler.

Siz de bu çağda yetişiyorsunuz. Hür insanlarsınız, biraz daha bizden farklısınız. Bizim zamanımızdan çok daha farklısınız. Şükretmeniz lazım. Durumunuz güzel.

Size meslek eğitimim ile veya tercihiyle ilgili bir cümle söylemek istiyorum; Bizde, bizim zamanımızda liseyi bitirdiğimiz zaman, hava şu idi:

Çok çalışkan, çok zeki bir çocuk mutlaka ya mühendis ya da doktor olmalı. Bunun dışındaki meslekler olursa; “Demek ki çok akıllı değilmiş, biraz aptalcaymış, kabiliyetleri eksikmiş de, orayı başaramamış da, döküntü olarak öbür tarafa gitmiş filan...” gibi bir kanaat vardı.

Herkes teknik üniversitenin kapısında kuyruktaydı. İmtihanla oraya giriliyordu. Öbür taraflarda böyle bir durum yoktu. Kale gibi bir müessese... Doktorluk bile ikinci planda kalıyordu. Varsa yoksa mühendislik. Çünkü aklı, o ispat ediyor. O zaman bir insanın çok akıllı bir insan olduğunun ispatı idi.

Şimdi gülüyorum o düşüncelere. Çünkü biz bu düşünceleri yaşadık. Lisede arkadaşlarımız arasında yaşadık. Ben de mesela Fen bölümünden mezun oldum. Ne diye Fen'i seçmişim şimdi ona da gülüyorum. Niye Edebiyat bölümünü seçmemişim? Herhalde "akılsız, biraz şey..." derler diye korktuk biz de anlaşılan. Aklımızı güya matematikle ispat edeceğiz diye Fen bölümünü seçmişiz.

Bu yanlış!

e. Hangi Meslek Olursa Olsun

O mesleğin Vazgeçilmezi Olmalıyız

Şunu gördüm üniversite, profesörlük hayatımda, talebelerle konuşmamda, ilim hayatıyla iç içe oluşumda... Hangi meslek olursa olsun, güzel bir şekilde yapıldığı zaman insan o meslekte vazgeçilmez bir kimse haline geliyor. Onun için mesleklerde, şişirilmeye müsait

tesirlerle seçme yapmayın. “Ben mühendis olacağım, ben doktor olacağım, ben hâkim olacağım, ben savcı olacağım, ben avukat olacağım filan... Çünkü bunlar en akıllı insanlar. Çünkü en yüksek puanla bu fakültelere insan alınıyor.”

Öyle bir şey yok!

Puansız, imtihansız girilen bir yer bile olsa bir insan bir meslekte kendisini yetiştirdiği zaman, elle tutulan vazgeçilen bir eleman oluyor. Ben Vefa Lisesi’nin Fen bölümünden çıktım ama Teknik Üniversite’ye gitmedim. Edebiyat Fakültesi’nin Arap-Fars Filolojisine gittim. Arap Dili ve Edebiyatı, İran Dili ve Edebiyatı.

Çünkü böyle “Hangi fakülteye gideceğiz” diye üniversite kılavuzlarını, rehberlerini karıştırırken baktım ki Edebiyat Fakültesi’nde Şarkiyat diye bir bölüm varmış. Hem de Arapça, Farsça öğretiliyormuş... Ben şaşırdım. Biz o zaman şaşıryorduk böyle şeylere. Hayretler içinde kaldım. Çok sevdiğim bir şey. Hemen orayı seçtim.

Hiç unutmuyorum. Bir gün Ortaçağ Tarihi dersinde bizim, şimdi profesör olan belki de

emekli olan bir kimse vardı. -Kendisinin dinle, imanla pek ilgisinin [olmadığını] sonradan anladım da- Dersin birinde konu icabı, İslâm Tarihi anlatıldığı için, sahası Orta Çağ Tarihi olduğu için, “Peygamberimiz...” dedi.

Ben onun ağzından çıkan o “Peygamberimiz” sözünden duyduğum zevki, lezzeti unutamıyorum. Bizim fakülte Vezneciler’deydi. O gün dersten sonra sanki ben Beyazıt’a kadar uça uça gittim. Sanki ayağım yere basmadı. Üniversiteden bir doçent, benim inandığım ama gizliden gizliye inandığım, sakladığım... Peygamber Efendimiz’e o da “Peygamberimiz” diyor! “Ya doçent olur da bir insan, nasıl böyle ‘Peygamberimiz’ diyor!” diye hayret edilecek bir şey gibiydi.

Şimdi şartlar normale döndü. Siz mesleği seçerken böyle sun’î baskılar altında seçmeyin. Hangi mesleği seçerseniz seçin ama o meslekte başarılı olmaya, en iyi olmaya, yarış için girin ve ona çalışın.

f. El İtkân - Her İşi Mükemmel Yapmak

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* hazretleri buyurur ki; “Allah *celle celaluhu*, hangi işi yaparsa yapsın, yaptığı bir işi mükemmel bir tarzda yapan kula mükâfat verir, rahmetini bahşeder. Onu sever.”

İtkân deniliyor buna. *el-itzkân*; “bir şeyi mükemmel bir tarzda yapmak.” Hangi işi yaparsan... En basit bir iş dahi olsa bunu mükemmel bir tarzda yapmak.

Mesela yazı yazarken mükemmel yazı yazmaya çalışın. Harflerin güzel olmasına dikkat edin. Yaptığınız her işi muntazam, güzel yapmaya çalışın, bu kâfi.

Ayrıca, Yükseliş Mimarlık Mühendislik Özel Yüksek Okulu’nda bana “Hümaniter Bilgiler” dersi vermem teklif edilmişti, verdim. Faydasını müşahede ettiğim bir şey vardı. Sağcı gençler var, solcu gençler var, eyyamcılar var, zevkperestler var, akıllılar var delikanlılar var zırdeliler var... Her çeşidi var bir sınıfta. Her yaştan insan da var. Bir dairede müdür olandan, daha yeni yüksek tahsile girmiş olanlar vardı. Yaşlılar, emekli albaylar

filan vardı. Bizim o özel yüksekokula mühendis olacağız diye gelmişlerdi.

g. Ali Fuad Başgil - Gençlerle Başbaşa Eseri Tavsiyesi

Orada bu çeşitli insanlara ben bir gün ders olarak şeyi verdim. Ordinaryüs profesör rahmetli Ali Fuad Başgil'in *Gençlerle Başbaşa* kitabını okumalarını vazife olarak vermiştim. Biraz da zorladım, baskı yaptım, hocalık baskısı. Korkuttum, okudular. İlk önce zorlandılar. Okumak istemediler. Ama sonunda sağcısı, solcusu, yaşlısı, genci hepsi hakikaten teşekkür ettiler.

Ben de size şimdi uzun boylu nasihat etmektense bu *Gençlerle Başbaşa* kitabını bir alın okuyun, derim. Okuyun, göreceksiniz dünya görüşünüze tesir edecek. Çalışma düzeninize tesir edecek. Kafanızı değiştirecek. Çünkü çok başarılı, çok güzel bir eser. Gençlere çalışma konusunda, metot konusunda, prensip sahibi olmak konusunda, kaliteli, kalifiye bir eleman olmak konusunda çok büyük değerler verir. Hayatının süzgecinden geçmiş, çok yüksek kıymette bilgiler veriyor orada.

Benim Şu konuŐmada size tavsiyem; ben Ordinaryüs Profesör Ali Fuad Başgil merhumun nasihatlerini size tavsiye ediyorum. Şu *Gençlerle Başbaşa*'yı kitapçığını alın, okuyun. Bir cep kitabıdır. Cebinize bile sokabilirsiniz.

Ama dünya görüşünüzü değiştirecek! Meslek hayatınızı değiştirecek. BaŐarınızı değiştirecek. Mutlaka başarı oranınızı yükseltecek bir eser! Mutlaka! Şu günlerde okuyun. Havailikten kurtulacaksınız. ÇalıŐmama geçecek üzerinizden. Size bir başka canlılık gelecek. Onun için *Gençlerle Başbaşa* kitabını okumanızı tavsiye ederim.

h. İlim İle Birlikte Takvayı da Öğrenmek

Bizim töresel, ananemiz, büyüklerimizden, mürŐidlerimizden bir zât, çok sevdiği ve kendisinin yerine bıraktığı büyük bir talebesine diyor ki; “Evladım ilim öğren, ama ilimle beraber takvâyı da öğren.” diyor.

Siz de ilim öğrenin ama ilmin yanında, mânevî değerleri de öğrenin. Çünkü bir insan, bilgili olmakla değerli bir insan olmaz. Hatta bazen “Ukala bir insan” diye herkes yaka silkebilir. Çok bilgili insandan kaçarlar. Keskin

sirke küpüne zarar olduğu gibi çevreye de zarar verir. Hiç kimse hoŐlanmaz.

Bir insanın, iyi bir insan olması, hayatta çevresiyle uyum sağlaması, başarılı olması, iş yürütmesi, iş baŐarması, dost kazanması, mutlu olması, mesleğinde ilerlemesi, yükselmesi, mânevî değerlerle de çok yakından ilgilidir.

Onun için bilgi yanında, bilgi yığınları yanında mutlaka, faziletleri de  Ğreneceksiniz. Ahl k  değerleri de  Ğreneceksiniz. Takvayı da  Ğreneceksiniz. İnançlı bir insan olarak, sorumluluk duygusuna sahip bir insan olarak, hiç kimsenin görmediği yerde bile yaptığımız bir iÇin hesabı olduğunun endiŐesi içinde, -seni bir gören olduğunu, senin yaptığın iŐleri bir gören ve bir gün sizden hesap soracak olan olduğunu düŐünerek, bu Şekilde hareket edeceksiniz. Sade bilgi, Yunus Emre'nin tabiriyle "eşek yükü"d r. "ok söz eşek yüküdür." diyor.

Ne demek istiyor?

Merkebin sırtına en kıymetli kitapları, en değerli bilgileri ihtiva eden kitapları çuvallara doldurup y kletseniz, sırtında o değerli kitaplar var diye, onun [o kitapların] hamallığını

yapıyor diye merkebin tabiatı değişmez. Merkez yine merkeptir.

Bizim fakültemizde, Osmanlı efendisi yaşı bir okutman vardı. Çok pürdikte, pürdik-kat bir insandı. Jilet gibi bir yüzü vardı. Ayakkabısının yüzüne bakarak saçınızı tarayabilirsiniz. Yaşıydı. Her şeyine çok dikkat ederdi. Kalemni koyacağı yere dikkat eder filan, çok titiz bir kimseydi. İsmi söylesem tanıyacağınız çok meşhur bir kişiydi. Büyük bir bes-tekârdı.

O biraz böyle eski Osmanlılar'ın bazen... Hani bir kadın bile biraz sert olursa "Osmanlı kadınıdır" derler. "Eli maşalı" demek. "Böyle pabuç bırakmaz, icabında güce güçle, kuvvete kuvvetle karşı koyabilir filan" derler. Biraz öyle, o mânada Osmanlı'ydı da. Derdi ki:

i. İnsan-ı Kâmil Olmak

"Tahsil, insanı insan yapmaz. Tahsil, cahilliği izale eder. Cahil insan bilgili insan olur. Ama eşekse eşeklik baki kalır." derdi.

Çok affedersiniz, onun sözüydü, biraz böyle kaba olarak [söylerdi.] Onun için sırtında kitap yüklü eşek olmak... Kötü bu durum... İnsanın tabiatının, insan olması lazım.

Tabiatının melek olması lazım, meleklerden de üstün insan-ı kâmil olması lazım. Yoksa kalbi fitne, fesat, kötü huylarla, kötü düşüncelerle, kötü niyetlerle dolu...

Bir büyük bir zât diyor ki;

“Bir şişenin içinde murdar bir madde, bir içki, bir şey olsa, bu şişeyi deniz kenarına götürseniz, 10 yıl yıkasanız; yine murdardır. Dışının temizlenmesiyle şişe kıymet kazanmaz.” diyor. İçin temizlenmesi için temiz olması çok önemlidir. Bilgiyle beraber iç temizliğine de önem verin. İç eğitiminize önem verin. Ahlâk ve faziletleri, temiz duyguları, güzel idealleri elde edin. Kalbiniz pırıl pırıl olsun. Niyetiniz altın gibi safî olsun. Başka insanlarla münasebetlerinizle davranışlarınız sıcak olsun, sevimli olsun, yumuşak olsun...

Aranan insan olun. İstenen insan olun. Geldiğiniz yerde güller açsın, gittiğiniz yerde niye gidiyor diye kan ağlasınlar...

Allah sizi öyle sevilen, beğenilen, herkesin istifade ettiği, herkesin hayırla yâd ettiği, herkese faydası dokunan, güneş gibi herkesi ışıtan, kıymetli elemanlardan eylesin. İki cihanınız mamur olsun.

Hepinize sevgiler, saygılar...

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN

15 Şevvâl 1410 / 11.05.1990

[Bütün KONFERANS SOHBETLERİ'ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

